

**การศึกษาเชิงนิเวศวิทยาเรื่องปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ ประชากรศาสตร์และ
พฤติกรรมด้านสุขภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับอุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์
ในจังหวัดกาญจนบุรี : การวิเคราะห์ระดับอำเภอ**

ระพีพันธ์ จอมมะเจิง, อารี จำปากลาย, สุพร เกิดสว่าง
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

การติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ แม้ว่าในปัจจุบันจะมียารักษาที่สามารถบรรเทาอาการได้ แต่ก็ยังถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยอยู่ ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีเริ่มขยายตัวจากกลุ่มชายรักรชาย หญิงบริการ ชายบริการ ผู้ติดยาเสพติด และในปัจจุบันได้ระบาดเข้ามาสู่กลุ่มแม่บ้าน และวัยรุ่น การศึกษานี้เน้นการศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งในปี 2543 ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 30 ที่มีจำนวนผู้ปวยเอดส์มากที่สุด และอยู่ในอันดับที่ 31 ที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีมากที่สุด แต่ในความเป็นจริง มีเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนและเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในพื้นที่มองว่า จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการย้ายถิ่นฐานและมีแรงงานต่างด้าวมาก ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี จึงได้มีการศึกษาเชิงนิเวศวิทยาเรื่องปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ ประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมด้านสุขภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับอุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ในจังหวัดกาญจนบุรี: การวิเคราะห์ระดับอำเภอขึ้น โดยวิธีการศึกษานี้เป็นวิธีการศึกษาเชิงระบาดวิทยา ซึ่งใช้เมื่อขาดข้อมูลระดับบุคคลในการศึกษา

จากงานวิจัยที่ผ่านมา การศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการติดเชื้อเอชไอวี มักจะศึกษากันในระดับบุคคล ซึ่งงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้น ได้บ่งชี้ว่า อายุ เพศ การศึกษา รายได้ การย้ายถิ่นฐาน อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ การใช้ถุงยางอนามัย เป็นต้น ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงไม่ทางตรงก็ทางอ้อมต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ในขณะที่งานวิจัยบางชิ้นก็บ่งชี้ว่าปัจจัยบางอย่างที่กล่าวมานั้น ไม่มีผลต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ นั้น พบว่ายิ่งอัตราของจำนวนเคสสถานที่ใช้ภาษาต่างประเทศ (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาพม่า) สูง อัตราของอุบัติการณ์ติดเชื้อก็ยิ่งน้อยลง ($p\text{-value} < 0.05$) ส่วนปัจจัยที่เหลือไม่มีความแตกต่างกันเมื่อใช้ Pearson's Correlation Coefficient ในการวิเคราะห์ ในขณะที่การวิเคราะห์โดยใช้ Scatter plot ซึ่งเป็นเครื่องมือในการศึกษาของนิเวศวิทยาในระบาดวิทยานั้น พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่ออุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวี หรือยังมีอัตราของปัจจัยดังกล่าวสูง การติดเชื้อเอชไอวีก็ยิ่งสูง ได้แก่ อายุ 15-24 ปี , ระดับการศึกษาสูงกว่า 12 ปี, อาชีพใช้แรงงาน, อาชีพบริการทั่วไป, การใช้ถิ่นฐานภายใน ส่วนที่มีความสัมพันธ์กันทางลบคือ อายุ 25-34 ปี, การศึกษาต่ำกว่าหรือเท่ากับ 12 ปี, อาชีพกสิกรรม, การว่างงานของคนอายุ 15-60 ปี, การบริโภคแอลกอฮอล์ ยกเว้นการใช้ถุงยางอนามัยในกลุ่มหญิงที่แต่งงานแล้ว ซึ่งแทบจะไม่มี

สัมพันธ์ใด ๆ เลยกับอุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ โดยมีข้อสังเกตจากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพคือ ผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่มักจะเป็นคนที่มีรายได้น้อย การศึกษาน้อย อายุวัยกลางคน และมีอาชีพเกี่ยวกับกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยคนเหล่านี้มักจะอาศัยอยู่ในเขตชนบท ซึ่งสวนทางกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยมีการอธิบายจากเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในพื้นที่ว่าอาจเป็นเพราะในพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ ประชาชนไม่สามารถที่จะเข้าถึงบริการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีได้

การศึกษาในครั้งนี้ถือเป็นการสร้างสมมติฐาน ในระดับอำเภอซึ่งยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมาเกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาเพื่อขยายผลควรมีการศึกษาในระดับบุคคลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อหาปัจจัยที่แท้จริงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ในจังหวัดกาญจนบุรี ในขณะที่เดียวกันการให้บริการด้านการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีและการรณรงค์ด้านการป้องกันเอดส์น่าจะเข้าถึงประชาชนได้มากกว่านี้ นอกจากนี้ยังควรจะมีการพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลความชุก และอุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวีเพื่อที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์หาความเสี่ยงและสามารถวางแผนเชิงนโยบายในการป้องกันเอดส์ ในระดับจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป